

“La bona foto és la que et salta a la cara”

Pilar Aymerich a l'estudi del seu pis, amb un dels retrats que li va fer a Montserrat Roig JOSEP LOSADA.

Libertat, solidaritat, lluita, drets humans, classes desfavorides, feminisme, cultura i llengua catalana. I molt, moltíssim carrer. És el vocabulari que identifica la trajectòria de mig segle de Pilar Aymerich (Barcelona, 1943), que acaba de ser distingida amb el Premio Nacional de Fotografía que concedeix el Ministeri de Cultura. “Amb els diners [30.000 euros] em compraré una nova càmera i paper del bo”, ens diu en l’entrevista que li fem al seu pis, que alhora és estudi, de Gran de Gràcia. Té una salut de ferro i els mateixos ulls desperts d’aquella nena que va avisar que “no volia ser normal”. “I no ho he sigut, no.”

Quantes fotografies ha fet? Més de 80.000. Vaig fer el càlcul quan vaig dipositar tots els negatius a l’Arxiu Nacional de Catalunya, el

2011. No tinc fills i vaig pensar que era el lloc on aquest patrimoni, que és un trosset d’història del país, estaria ben conservat i, a més, el ciutadà hi tindrà accés. La fotografia és un referent històric important, una constatació que allò ha existit, que allò ha passat, per això cal preservar-la i difondre-la. És un fons ingent, tot i que vostè no ha sigut de disparar fotografies compulsivament. Normalment no dic disparar perquè és un fet violent i jo no en soc gens, de violenta. El que faig és impressionar negatius. M’ho penso molt abans de fer una fotografia. No és allò de “Va, provem-ho”. Si els teus ulls veuen que no funciona, no cal fer-la. No perquè sigui fotoperiodisme ha de ser una fotografia descuidada; al revés. A la gent que la veurà li vols transmetre unes emocions, i aquestes emocions també depenen d’un enquadrament, de l’objectiu que utilitzes i del tractament que fas dels personatges amb la llum, que és la base de la imatge. Hi ha unes preferències fotogràfiques que fan que tu siguis autor. L’únic que has de procurar és no enganyar i no fer mal. Les té totes presents, aquestes més de 80.000 imatges? Doncs et diria que sí. De quina en té un record més intens? La que sempre tinc present és la dels supervivents catalans dels camps nazis de l’article de la Montserrat Roig, i que després va ser la portada del seu llibre. La Montserrat va fer una investigació titànica durant tres anys, malgrat totes les traves, perquè es va quedar sense diners. I va fer una feina dolorosa, perquè estava entrevistant gent que havia patit molt, amb unes qualitats humanes extraordinàries. Aquesta fotografia té un significat fort per mi, sí. També per la història de com la vaig fer, que ja s’ha explicat un munt de vegades... Tornem-hi? La Montserrat em va trucar i em va dir: “Tinc aquí, a casa, tres exdeportats. Vine ràpid a fer la foto.” Vaig arribar i em vaig trobar el Ferran Planes, el Joan Pagès i el Joaquim Amat-Piniella explicant davant d’un magnetòfon tragèdies terribles. La Montserrat m’anava mirant, però jo no podia fer una foto d’una taula amb tres senyors grans que havien viscut aquell horror. Vaig dir-los que m’havia deixat una cosa, vaig marxar, vaig caminar pels voltants del carrer i vaig veure un descampat amb una paret. Vaig tornar a pujar, els vaig portar a la paret i els vaig dir que es posessin en fila com quan eren al camp. Els va canviar el rostre de cop. Vaig fer, res, dos o tres negatius, perquè els estava fent mal. És una fotografia que tothom que la veu no pot apartar-ne els ulls. La fotografia és això: explicar una història amb una imatge. I la bona és la que et salta a la cara. Què tenia d’especial Montserrat Roig? Anava al fons de les coses, i aquest és el bon periodisme. Ens vam conèixer a l’Escola d’Art Dramàtic Adrià Gual. Després ella se’n va anar a la universitat i jo, a Londres i a França. Ens vam retrobar al restaurant La Punyalada del passeig de Gràcia. Ella em va dir que estava escrivint i jo li vaig dir que estava fent fotografia. I just llavors Serra d’Or havia convocat un premi per a escriptors joves. Ens hi vam presentar i vam quedar finalistes. I arran d’això van sortir els encàrrecs de les entrevistes. La Montserrat va donar veu a tota la intel·lectualitat catalana que estava completament amagada. A mi a l’escola ningú m’havia dit qui era la Mercè Rodoreda o el Josep Pla. Alguns exiliats ja tornaven,

la resistència interior anava sortint de l'anonimat i emergien els moviments dels joves, la Nova Cançó... A França va fer d'ajudant del seu tiet fotògraf Xavier Tarragó, que havia treballat per al Comissariat de Propaganda de la Generalitat republicana. Què en sabem, d'ell? A Londres decideixo que vull fer fotografia i el primer en qui penso és en el meu oncle exiliat. Vaig anar al seu estudi, a Montrichard. Per molt que li demanés, mai em va voler parlar de la guerra. Vaig estar un any al seu costat fent el revelat dels negatius a color. Ara estic mirant d'investigar la seva biografia. Català-Roca el menciona en un paràgraf de les seves memòries quan parla dels fotògrafs que arribaven amb fotografies del front. Vaig quedar glaçada quan ho vaig llegir, i en vull saber més. Es va iniciar en el teatre, tot i que se'n va desencantar aviat quan va veure que el que tenia sortida era el més comercial. Com ha influït en la seva manera de fer fotografies el nervi d'actriu? M'ha servit moltíssim. En la fotografia hi ha un moment de seducció entre el fotògraf i el fotografiat. Aquesta seducció la portes a terme d'una manera volguda. A veure, la fotografia és una agressió i jo intento que no es noti. A la gent que ve a l'estudi li poso música, prenem una copa... Amb la Montserrat, segons qui anàvem a veure, ens vestíem d'una manera o d'una altra. Per entrevistar el Johnson del Molino, amb minifaldilla i a la moda. Per entrevistar Josep Tarradellas, que no suportava les dones amb pantalons, amb un vestit jaqueta impecable que el va deixar fascinat [riu]. Jo el que vull és que la persona se senti còmoda i es comporti tal com és. L'actitud teatral hi és. També en la tria de l'escenografia. He estat fotògrafa les 24 hores del dia. No m'imagino fer un retrat d'algu sense saber qui és. Si era un escriptor que no coneixia, em llegia els seus llibres. Si et creus aquesta professió i la vols fer bé, et condiciona tota la vida. Si ara tingués l'energia dels 20 anys, de què faria fotografies? Ni jo he canviat tant ni tampoc, i és curiós, la societat. Jo sempre he buscat explicar històries del meu entorn, i aquest entorn continuem lluitant per les mateixes coses per les quals hem lluitat sempre. Per la cultura i la llengua del país. O contra les violacions de dones. Quina ràbia... Per tant, sí, suposo que faria exactament el mateix. Bé, de fet continua activa. Quan passa alguna cosa surto al carrer amb la càmera. Les manifestacions del procés i de tots els 11 de setembre, les dels afectats de les hipoteques, les dels immigrants [l'entrevista es va fer dijous i Aymerich ens deia que aniria dissabte a la gran protesta contra la pujada de la llum]... Sempre estic pendent del que passa. Això no vol dir que sempre faci fotos. Em va passar amb la pandèmia. Vaig sortir dos o tres dies després del confinament. Em vaig quedar atontada. Allò no era la meua Barcelona. Els companys em deien: "Fes fotos perquè això no ho tornaràs a veure mai més." Però és que per mi les ciutats són la gent, i la gent, les ciutats. A mi una ciutat desèrtica com aquella no em motivava gens. I no vaig fer ni una foto, no. Però això és un luxe que em puc permetre perquè no estic al servei de cap mitjà. Evidentment que ja no treballo amb tanta intensitat com abans, tens més limitacions. Vull dir que segons com no puc posar-me a la primera fila perquè malament rai si he de saltar una tanca. Que de fet mai n'he saltat cap, ni he corregut. A les manifestacions el que volia és passar desapercebuda. En aquella època recordo fotògrafs que anaven amb botes que feien soroll, carregats de càmeres, armilles... Eren un focus perquè també rebessin una pallissa. Jo anava de persona que passava per allà. El fet de ser dona m'ha proporcionat moltes vegades la invisibilitat. L'estratègia de la discreció. Ho he fet tot des d'un punt de vista determinat molt discretament, sí. I el factor gènere influeix, per l'educació, pel comportament i sobretot pel teu cos. Sempre he considerat que estava mirant la realitat amb ulls de dona. No és ni millor ni pitjor: és diferent. Hi ha dones fotògrafes que diuen que elles fan les fotos igual que els homes, i segurament és veritat. Però jo no. Jo busco l'angle més calmat, més reflexiu. La meua manera de ser ja és aquesta. No soc d'esverar-me. A les manifestacions de dones feia molt el pla mig perquè tal com es movien, tal com feien els signes feministes..., era un comportament diferent del dels homes. Era un moviment de dones i es comportaven com a dones, i això ho havia de recollir en les fotografies. N'hi havia, d'homes fotògrafs, en aquestes manifestacions? Molt pocs. En aquell moment tampoc hi havia tants diaris que enviessin fotògrafs a les manifestacions feministes, molt pocs, i no feien un seguiment com el que feia jo. Perquè jo estava dins del moviment feminista. No feia només manifestacions, feia reportatges sobre la situació de la dona. Als anys noranta, quan es va començar a mirar aquell passat, editors i periodistes em demanaven de veure les fotografies que havia fet de la Transició, que pràcticament l'havia cobert tota. Els ensenyava les fotos i sempre els havia dir: "Escolta, i la Transició de les dones?" No hi queien, no ho tenien present. Vols veure el Xirinacs davant la Model demanant l'amnistia, perfecte, però és que aquí al passeig de Gràcia hi ha fotos d'unes dones demanant que es derogui la llei de l'adulteri. Ara sí, però durant molt temps no se'n parlava, de la Transició de les

dones. La Transició era Transició d'homes. I la realitat és que les dones en van ser un motor i un exemple de com canviar les lleis. Comparteix la desmitificació actual de la Transició? No hi estic d'acord. Sovint es parla de la Transició només des de la política, i des dels homes polítics. De retrats de polítics en vaig fer poquíssims. A mi el que m'interessava era la gent de la cultura, que és el meu món. De capçaleres de manifestacions tampoc en tinc tantes. Jo em ficava dins de la manifestació, i a esperar, i no en marxava fins que s'acabava. Per mi el valor de la Transició són les dones i els homes que van sortir al carrer per defensar els seus drets, la seva llengua... Això és el que realment importa de la Transició. És un llegat de lluites per voler canviar les coses que té continuïtat avui. Perquè, com t'he dit fa una estona, els problemes que hi havia no estan resolts. Jo no hauria pensat mai que el 2021 veuria tanta violència contra les dones. I això vol dir que la societat està malalta. Oh, i tant, que hem de continuar lluitant. Quines han sigut les seves línies vermelles? M'he negat a fotografiar l'extrema dreta, escàndols gratuïts... Tota la vida he sigut freelance, que vol dir que no sempre tens un aixopluc i no saps si el mes que ve tindràs feina. He pagat el meu preu per poder decidir el que vull fer i el que no vull fer. La meua fotografia és un reflex de la meua idea del món. Crec en la solidaritat, en la cultura i la llengua... Doncs la llengua catalana passa una situació molt crítica. Sí, i em preocupa. S'està perdent moltíssim. Fa 34 anys que visc al barri de Gràcia i abans ni t'ho plantejaves: parlaves sempre en català. I ara entres en una botiga i... costa. Com que som tan educats contestem en castellà... Me'n culpo. Veig un panorama complicat. Cap institució catalana li ha organitzat una exposició retrospectiva. No. Però n'he fet moltes, d'exposicions, unes 60. Si ve, bé, i si no, també, no passa res. Tampoc li han donat el Premi Nacional de Cultura. Però em van donar la Creu de Sant Jordi, que em va fer moltíssima il·lusió. I un altre reconeixement especial va ser la medalla Resurrecció de l'Amical de Ravensbrück. Em sento reconeguda. I afortunada. M'ho he passat tan bé aquests cinquanta anys!

Publicat a:

- El Punt Avui. Girona 08-11-2021, Pàgina 32
- El Punt Avui. Nacional 08-11-2021, Pàgina 22

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2054458-la-bona-foto-es-la-que-et-salta-a-la-cara.html>